

pralesa i brazilskou populární hudbu, jejíž rytmy měly na jeho díla úžasně osvobozující vliv. Na cestě do Spojených států roku 1922 slyšel v ulicích Harlemu poprvé autentický jazz, což ještě více ovlivnilo jeho další hudební vývoj. Invaze nacistického Německa do Francie donutila Milhauda s rodinou opustit Francii a emigrovat do USA. Po válce vyučoval střídavě na Mills College (Kalifornie) a na pařížské konzervatoři.

Milhaud byl nejen členem pařížské Šestky, ale také jedním z neplodnějších a nejuznávanějších skladatelů 20. století. Jeho hudební jazyk byl ovlivněn jazzem a brazilskou hudbou. Stal se průkopníkem v používání perkusí, polytonality i aleatorních technik. Navzdory množství inspirací, ze kterých Milhaudova hudba čerpá, si jeho tvorba udržuje až překvapivou stylovou jednotu. Jako renomovaný učitel vyučoval mnoho budoucích jazzových a klasických skladatelů, včetně Bacharacha, Brubecka, Glasse, Reicha, Stockhausena a Xenakise.

Le Boeuf sur le toit (Vůl na střeše) op. 58 je skladba pro orchestr napsaná v letech 1919–1920. Právě v ní lze nejnázat poznat vliv, který měl na skladatele pobyt v Brazílii – uhrančivá brazilská taneční rytmika je středobodem Milhaudova díla. Autor skladbu původně koncipoval jako scénickou hudbu pro některý z němých filmů Charlieho Chaplina, ale premiéry se dílo dočkalo až jako hudba k baletu Jeana Cocteaua v únoru roku 1920. O samotném názvu existuje hned několik teorií – muzikolog James Harding tvrdí, že byl převzat z hospodské vývěsní tabule, jiní jsou názoru, že pochází ze staré pařížské legendy o muži s teletem v bytě v nejvyšším patře, který hořekoval, že tele vyrostlo ve velkého vola a nejde s ním hnout. Sám Milhaud nicméně tvrdil, že to byl pouze název brazilského lidového tance. Hudba *Le Boeuf sur le toit* je prostoupena polytonálními inflexemi, které jsou běžným rysem Milhaudovy hudby v tomto období, a tyto prvky jí dodávají nečekané harmonické zvraty a zároveň zajišťují, že skladba zůstává stále melodicky i rytmicky živá a přitažlivá.

Ivan Vokáč je od roku 2017 je zástupcem koncertního mistra České filharmonie. Je vítězem řady mezinárodních soutěží (Liesen 2002, Drážďany 2005, soutěž B. Martinů v Praze 2008, soutěž L. Janáčka v Brně 2013), vystupuje s předními českými orchestry (Česká filharmonie, PKF – Prague Philharmonia či Plzeňská filharmonie) a věnuje se též komorní hudbě (Lobkowitz Trio, spolupráce s hudebníky jako Daniel Hope, Paul Neubauer, Josephine Knight, Ivo Kahánek ad.). Působí v souborech Prague Cello Quartet a Escualo Quintet (v druhém uvedeném ovšem jako klavírista). Jako sólista se představil na řadě festivalů v Čechách (Talichův Beroun, Mladá Praha, Mladé pódium) i v zahraničí (francouzský Festival l'Été Musical en Bergerac, holandský Music Home Alive Festival). Pravidelně spolupracuje s Českým rozhlasem a Českou televizí.

S violoncellem začal soukromě u Oldřicha Kavaleho, poté absolvoval konzervatoř a AMU v Praze pod vedením Miroslava Petráše. Absolvoval mistrovské kurzy v Kronbergu (S. Isserlis, B. Pergamenski-

kov) a v Plzni (R. Wallfisch). Má blízko k hudbě Bohuslava Martinů a Gustava Mahlera. Jeho tajnou láskou je jazz. Více na ceskafilharmonie.cz

Robert Kružík je stálým dirigentem Janáčkovy opery Národního divadla Brno, stálým hostujícím dirigentem Filharmonie Brno a od sezony 2021/2022 šéfdirigentem Filharmonie Bohuslava Martinů ve Zlíně. Tři sezony působil také jako dirigent Národního divadla moravskoslezského v Ostravě.

V Národním divadle Brno nastudoval Rossiniho operu *Hrabě Ory*, Čajkovského *Pikovou dámu* a *Evžena Oněgina*, Smetanovu *Libuši* (100. výročí republiky), *Růžového kavalíra* Richarda Strausse, Verdiho *Otella* nebo Martinů *Řecké pašije*. Jeho operní záběr čítá díla Mozarta, Smetany, Dvořáka, Janáčka, Donizettiho, Čajkovského, Bizeta, Pucciniho, Prokofjeva a dalších skladatelů.

Absolvoval Konzervatoř Brno, kde se kromě dirigování věnoval rovněž hře na violoncello, a ve studiu pokračoval na pražské AMU. S úspěchem se zúčastnil řady violoncellových soutěží, jako jsou Pražské jaro, soutěž Nadace Bohuslava Martinů, Mezinárodní soutěž Leoše Janáčka v Brně aj. Svoje znalosti a zkušenosti rozšiřoval na mistrovských kurzech – ve hře na violoncello to bylo u J. Bárty, M. Fukačové a R. Wallfische, v dirigování u N. Baxy, J. Schlaefliho a D. Zinmana. Více na robertkruzik.cz

Za podporu a spolupráci děkujeme

Filharmonie Brno, příspěvková organizace
Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno, ☎ +420 539 092 801
www.filharmonie-brno.cz, www.salprobrno.cz

B | R | N | O | jihomoravský kraj

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno. Vybrané koncerty se konají za finanční podpory Jihomoravského kraje a Ministerstva kultury ČR.

**66.
koncertní
sezona
2021
2022**

**Mezi klasikou
a jazzem
Filharmonie doma**
6. abonentní koncert
Besední dům
5 a 6 | 5 | 2022

**Filharmonie
Brno Philharmonic**

ANTONÍN REJCHA

Symfonie c moll | 17'

1. Andante maestoso. Allegro
2. Andante
3. Menuetto. Allegro vivace
4. Finale. Allegro assai

CAMILLE SAINT-SAËNS

Violoncellový koncert č. 1 a moll op. 33 | 20'

Allegro non troppo – Allegretto con moto – Allegro non troppo

přestávka | 20'

JAN NOVÁK

Capriccio pro violoncello a orchestr | 18'

1. Allegro molto
2. Circulus incantatus
3. Allegro

DARIUS MILHAUD

Le Boeuf sur le toit (Vůl na střeše) op. 58 | 18'

Ivan Vokáč violoncello

Filharmonie Brno

dirigent **Robert Kružík**

Skladatel a významný teoretik **Antonín Rejcha** (1770–1836) začíná v dnešní době dlouho vytouženou renesancí a stále rostoucí počet interpretů se začíná věnovat jeho intelektuálně i kompozičně vyspělému dílu. Ostatně k popularizaci Rejchova díla přispívá také Filharmonie Brno, která mj. před dvěma lety vydala nahrávku s monumentálním opusem *Lenora*. Svoji životní dráhu však neměl Rejcha zcela růžovou – v necelém roce života mu zemřel otec a jeho vzdělání bylo zanedbáváno. V jedenácti letech se vydal za strýcem do švábského Wallersteinu – Matěj Josef Rejcha tu působil jako violoncellista a koncertní mistr knížecí kapely a dohlížel, aby se Antonín učil hře na housle, klavír a flétnu. Roku 1785 se spolu přestěhovali do Bonnu, kde se Rejcha seznámil mj. s Ludwigem van Beethovenem. V říjnu 1808 přijel Rejcha do Paříže, kde žil až do konce života. Rejcha se stal v Paříži váženou osobností a v roce 1835 byl přijat jako jeden z mála cizinců za člena hudební sekce Akademie krásných umění. V květnu o rok později nicméně podlehl zápalu plic.

Dnes je znám především jako autor skladeb pro dechové kvinteto a vynikající učitel (mezi jeho žáky patřili například Liszt, Berlioz či Franck), ale ve své době platil i za velkého hudebního průkopníka. Žádná z jeho pokročilých skladebných technik – kupříkladu polyrytmika a polytonalita – nebyla přijata a používána jinými skladateli devatenáctého století než jím.

Rejchova ***Symfonie c moll*** pochází z doby před rokem 1808, tedy před jeho definitivním usazením se v hudebním prostředí Paříže. Ještě před nástupem rázného *Allegra* zaznívá krátká introdukce *Andante maestoso*. Rejcha v první větě kombinuje rozvernou melodickou hravost s vážnou tóninou c moll a mezi oběma polohami přechází rázným kontrastem. Něžné a lyrické *Andante* okořenil autor na několika místech nezvyklou chromatikou, která ještě umocňuje melodickou sladkost druhé věty. Poslední dvě věty se navracejí k rytmicky vyhraněnému a vážnému stylu první věty, který však střídají s noblesními a elegantními hudebními plochami. I když se Rejchovy symfonie objevují na programech hudebních těles relativně zřídka, jejich umělecká hodnota je bezpochyby staví mezi nejvýznamnější skladby tohoto žánru.

Francouzský skladatel **Camille Saint-Saëns** (1835–1921) je ještě dnes přirovnáván mnohými k Wolfgangovi Amadeu Mozartovi – sdílel s ním nejen bezchybné zvládnutí řemeslné stránky hudební kompozice, ale i osud zázračného dítěte. Od tří let se učil hrát na klavír a jako sólista debutoval již v deseti letech s programem zahrnujícím Beethovenův *Klavírní koncert č. 3 c moll* a Mozartův *Koncert č. 15 B dur*, pro který si mladý chlapec připravil vlastní kadenci. Celý program provedl z paměti, což obzvláště zapůsobilo na dirigenta C. M. Stamatyho, který mu doporučil studium skladby. V roce 1848 byl přijat na pařížskou konzervatoř a jeho obdivuhodný talent mu brzy získal přízeň mnoha lidí z vyšších vrstev pařížské kultury. Saint-Saëns měl šťastný a poklidný rodinný život i obdivuhodnou pověst nejen jako skladatel, ale také jako virtuózní klavírista. Svoji dirigentskou kariéru uzavřel zkouškami *Antigony* 21. srpna 1921. V prosinci se vrátil do Alžíru a začal pracovat na orchestraci, naneštěstí však zemřel ještě téhož měsíce.

Ačkoliv svým mladším kolegům mohl Saint-Saëns připadat jako reakcionista, dnešní pohled nabízí jinou perspektivu. Jeho hudba je ztělesněním hodnot, které se na přelomu 19. a 20. století vracely zpět do módy – uměřenosti, logiky, jasnosti, vyváženosti a preciznosti – a i proto se stal nečekanou inspirací další generaci skladatelů.

Saint-Saënsův ***Violoncellový koncert č. 1 a moll*** patří nejen mezi skladatelovy nejvýznamnější kompozice, ale také mezi pilíře violoncellové literatury vůbec. Mnoho skladatelů, včetně Šostakoviče a Rachmaninova, považovalo tento koncert za jedno z největších děl svého druhu. Přestože Saint-Saëns nezvolil tradiční rozdělení na tři oddělené věty, toto formální rozdělení zachoval alespoň vnitřně a dílo tak lze pomyslně rozdělit na části *Allegro non troppo*, *Allegretto con moto* a *Allegro non troppo*. Namísto tradičního orchestrálního úvodu začíná skladba jediným ostrým akordem, který hned vzápětí protíná sólové violoncello hlavním motivem, který se line napříč celou skladbou. Například právě pomyslná třetí „věta“ začíná transpozicí tohoto mollového tématu do tóniny B dur, kromě toho se však objevují také dvě nová hudební témata, která tvoří s hlavním motivem nedělitelný celek.

Také hudební nadání budoucího skladatele **Jana Nováka** (1921 až 1984) bylo patrné již od útlého věku – od sedmi let se učil na housle, od dvanácti na klavír a v sedmnácti začal komponovat. V roce 1940 nastoupil na brněnskou konzervatoř do kompoziční třídy Viléma Petrželky. V roce 1947 odcestoval studovat do USA díky stipendiu Ježkovy nadace. Ve spojených státech absolvoval letní kurz v Tanglewoodu u Aarona Coplanda a pět dalších měsíců studoval v New Yorku u Bohuslava Martinů, který se stal nejen jeho uměleckou inspirací, ale i blízkým přítelem. Navštěvoval také jazzové kluby, kde byl fascinován melodikou a rytmikou americké populární hudby. Do Československa se vrátil v den komunistického převratu a usadil se v Brně. Významná byla také jeho spolupráce s předními českými režiséry na hraných i animovaných filmech. Jeho liberální názory a postoje jej přivedly do konfliktu s komunistickými autoritami, roku 1968 opustil Československo a s rodinou žil v exilu až do své smrti.

Novákovo virtuózní ***Capriccio*** pro violoncello a orchestr z roku 1958 předznamenává skladatelův obrat ke kompozičním technikám Nové hudby: vůbec poprvé se zde objevuje práce s dvanáctitónovou řadou – věta *Circulus incantatus* (Začarovaný kruh) – nicméně nejsou dodržena veškerá pravidla dodekafonické kompoziční techniky. *Capriccio* vychází z Novákových newyorských zkušeností z klubů Metro-pole nebo Birdland a je plně jazzových melodii a harmonií, synkopických rytmů a glissand. Novák dílo věnoval Františkovi Kopečnému, tehdejšímu koncertnímu mistrovi brněnské filharmonie. Ačkoliv jej Novák složil ještě poměrně brzy v rámci své kompoziční kariéry, dnes patří *Capriccio* mezi skladatelova nejpoblárnější díla.

Darius Milhaud (1892–1979) studoval kompozici na pařížské konzervatoři, kde se setkal s Arthurem Honeggerem a Germaine Tailleferreovou a navštěvoval soukromé hodiny u Vincenta d'Indyho. V letech 1917–1919 pracoval v Brazílii, kde narazil na zvuky tropického